

Kugbɔŋu kun Pɔɔl ŋmàñ ki tī

Eefeesi

yabee

Tibɔkilkaal

Yeesu nín dómíin duulinyan abin imun̄ku ili nì saalaa boonee, Kriisitoo nikitin̄ nìn bí bütí malaa malaa Asii tin̄kin. Kriisitoo nikitin̄ nìn tūñ ditundi ki ñàatí tɔb pu, ní dinikitil din nìn bí Eefeesi tin̄kinee nìn kúti bigaakaabi pu. Di sá yii Yeesu kpambal Pɔɔl nìn kál kitin̄ gbantin abin ata ñyunti ñun u nìn bí yíin ki sòon̄ Unimbɔti bɔti ntataatiimee (Atuun 19.1–20.1). Kí nóó nì Eef 3.1 nì 4.3, Pɔɔl nìn bí sarkan ñyunti ñun ní u ñmàñ *Eefeesi gbɔŋku* nee ní. An pu ní bi dū-ku ki kúti tigbɔn tin bi yí «kuyun̄u gbɔntee» pu. Tíñ di sá Fiiliipi nì Fiileemɔn nì Kooloosi gbɔnti.

Tibɔti tin Pɔɔl sòon̄ dooyee yàntí tí ðàkafi yii kugbɔŋu nee sá ki tī kunipaa, kaa sá dinikitil dibaba. Kun pu ku tɔkó ki sòon̄ee sá Unimbɔti nín bɔntí tin dooooyee ki síin kí ñée ní. Tíñ di sá: «Ú dáá kóon̄ tin bí yilpuee nì tin bí taapuee kɔkɔ kí kpāfi, Kriisitoo baba ñ nìn sá ubɔti» (1.10).

Kugbɔŋu nee kíí nì tibɔkilkaal tin kaa fɔkðee (1.1-2) nì tibɔkuntikaal tin mun bí kúlkulee (1.10). Ku yàkatí ajancukukpaan ali ní:

- Dijampeepeekaal poonee (1.3–3.21), Pɔɔl sòon̄ ki cántí yii tin Unimbɔti dī Yeesu Kriisitoo pu ki ñá ki tī-tee cáá maamaaci. Míñ boonee ní u bɔbitì mpèe bɔti ki ðàkà min ní Unimbɔti dū bin kaa sá Juuda yabee nì Juuda yab ki ñá dinibubaantiil, an ðàkà yii u-nibulee.
- Dijanliliitiil poonee (4.1–6.20), Pɔɔl bí tükù bin làá kàan̄ u-gbɔŋkuee bí nìn bí mpèe gbantin kí nóó nì dimaŋfapɔndi din bi cáá bi nín ñá ubaanti nì Yeesu Kriisitooyee pu. An bɔtee máan̄ kí kpántí mpèe ñun máan̄ kí nìn bí bi nì bin kíñee kansikinee nì Kriisitoo nikitil din poon bi bée nì adican poon nì dinikitil din kansikin bi kóðyee.

Pɔɔl dū tibɔti tita ní ki dūu ñá Unimbɔti nibul pèeŋu bɔŋmantikaati. Tíñ di sá tiwun, an ðàkà yii Kriisitoo nikitil ní Yeesu Kriisitoo sá diyil, nì kudii ní Yeesu Kriisitoo sá ditaŋkpatilkaalee, nì uninja nì unimpu cáatam, ní Kriisitoo nikitil di sá Kriisitoo nimpuu. Ti kántí niin yii dikpafindi kaa ñūñ kí nìn bí ñyunti ñun Kriisitoo yab kaa dū bi-ba ki tī bi-Dindaan mmɔm ki nákan̄-uee.

Ijaam

1 ¹Man Pɔɔl un Unimbɔti lēē r̄n n̄n sá Yeesu Kriisitoo kpambalee di ñmàñ kugbɔŋu nee.

M ñmàñ-ku kí tī nimbi Unimbɔti yab bin kóð Eefeesi tin̄kin^a ki yú deede, ni nì Yeesu Kriisitoo ñá ubaantee ní. ²Ti-Baa Unimbɔti nì ti-Dindaan Yeesu Kriisitoo ñ ñá-ni tin̄an kí tī-ni ñgbansɔŋfi.

Unimbɔti ñá-ti tin̄an Kriisitoo pu

³Ti jáam̄ Unimbɔti un sá ti-Dindaan Yeesu Kriisitoo Baayee u nín ñá-ti tin̄an tin, ki dī u-Fam pu ki tī-ti yilpu wammɔntiiti kɔkɔ ti nì Yeesu Kriisitoo nín ñá ubaantee puee. ⁴Di sá yii, kí wàatí Unimbɔti ñ náan̄ duulinyee, u pée lúti-ti ki yóon̄ tí nìn sá u-yab, ti nì Kriisitoo ñ ñá ubaanti, tí nìn bí circir, ú taa ká ti-pu ikpiti iba. Unimbɔti neendi puee, ⁵ní u nìn pée lēē ki yóon̄ dooooyee yii, Yeesu Kriisitoo puee, u làá dáá dū-ti kí kpántí u-biyaamu. Di sá yii an nìn ñāñ u-cee ú ñá mín, ⁶án nìn sá-u tinyool, tin̄aŋkpaandi tin u dī u-Jipɔnneen̄kaau pu ki ñá ki tī-tee pu.

⁷Kun puee, Kriisitoo kúm pu ní u fī-ti ki nyántí tikpitilin, ní ki dū ti-kpiti ki pú-ti^b. U ñá mín kí ðàkà-ti u-neendi nín wīkí min bulifee ní. ⁸U-neendi gbanti nín wīkí tikpil puee, ní u tī-ti iciin nì dinyil. ⁹Di sá yii u yāntí ti bée u nín là kí dī Kriisitoo pu kí ñá tin nìn bí dibalin

dooooyee. ¹⁰Tin u lēē kí ñée di sá, ñyunti yaa láa sáayee, ú dáá kóon̄ tin bí yilpuee nì tin bí taapuee kɔkɔ kí kpāfi, Kriisitoo baba ñ nìn sá ubɔti.

¹¹Unimbɔti ñáan̄ tikɔkɔ kii u nín lēē ki là kí ñá min̄yee ní, di sá yii u lúti-ti ki yóon̄ dooooyee tí nìn sá u-yab, ti nì Kriisitoo nín ñá ubaantee pu. ¹²Mimnee, timbi bin sá bipeepeekaabi ki máká Kriisitoo puee, tí nìn pàkà-u u-nyooti pu.

¹³Nimbee, ni gbìl ibaamɔn bɔti tin sá Kriisitoo Bɔmɔntiiti ki cáan̄-ni difiilee. Ni nín fōō ki kíyee pu, ní Unimbɔti dū u-daan̄ku ki dáan̄-ni. Kudaan̄ñuee di sá Circir Fam min u nìn pōon̄ee. ¹⁴U-Fam min u tī-tee di ðàkà yii difakal^c din u pōon̄ kí tī-tee dáá bín boon ki dōon̄ ti làá fōō-dì. Mì tī-ti dimákal yii ti làá dáá fōō difakalee ñyunti ñun Unimbɔti yaa láa nyántí u-yab kɔkɔ doo ki cáa cūnni u-ceeyee. U ñá mín tí nìn pàkà-u u-nyooti pu ní.

Pɔɔl wimmeem

¹⁵An puee, m nín gbìl bi sòon̄ ni-fookiiu un ni cáá ti-Dindaan Yeesu puee, nì dineendi din ni cáá Unimbɔti yab kɔkɔ puee, ¹⁶m yaa bí mēeyee m jáam̄ Unimbɔti ni-pu múlmul. ¹⁷M mēe ti-Baa tinyool-daan un sá ti-Dindaan Yeesu Kriisitoo Nimbɔtiuee ú tī-ni iciin ní ñmā kí bée-u, kí nìn nyí un Unimbɔti sée. ¹⁸M gíti mēe-u yii ú ñmíntí-ni ní wāñ tiwammɔntiil tin

^a 1.1 Pɔɔl nín kál Eefeesi tin̄kin puee, kpèe Atuun 18.19-21, 19.1-40.

^b 1.7 Dūú ñmàntí nì Kool 1.14.

^c 1.14 *difakal*: An di sá unil baa nín dū u-gaajawanti kí tī-u puee, áá ubo yaa kpí u-nabiyaamu nín yòontí u-gaajawanti puee ní.

pu u yíín-nee, ní béé tigaajati tin u kpáafi ki yóòn nimbi bin sá u-yabee nín wíikí ki cáá tinyool puee, ¹⁹ní béé u-pɔŋkpaanɔɔ ɔɔn jítíìn tikɔkɔ u cáá tūn timbi bin fōō-u ki kííyee pu atuunee. U-pɔŋkpaanɔɔ gbanti mbaantee ní u dākā, ²⁰nyunti ɔɔn u nín fikiti Kriisitoo ditanɔkpiilin ki yānti u cūti kāl u-ɔŋaŋiil pú yilpuee^d. ²¹Niin ní Kriisitoo tókó tikɔkɔ pu ki jīn dibeel biyidambi nì bibotiibi nì bipɔndambi kɔkɔ pu^{ee}. Báà an yaa yānti ki sá uɔyee, ún di jítíìn báà ɔma duulinya un poon ti bí nee, nì un dáá bín ki dōoŋee mun poon. ²²Unimbɔti dū tikɔkɔ ní ki ɔ́ Kriisitoo taapu. U dū-u tókɔn tikɔkɔ pu ní ki dū-u ki ɔ́ Kriisitoo Nikitil yil. ²³Kriisitoo Nikitil di sá Kriisitoo wunti. Dinikitlee ni ní Kriisitoo bí gbīŋgbim ní Unimbɔti bí Kriisitoo ni mmɔmɔ.

Ti nyán ɔ́kúmin ki kó dimaŋfalin

2 ¹Doooyee, ni nín nín yintí ki ɔ́aán ikpiti iɔyee puee, ni nín kpí Unimbɔti nimbiin. ²Ni nín ɔ́aán kii duulinya yab nín péé ɔ́aán puee ní, ki nóó arasiniibi bɔtiu^{gb} un bí kutaa pu ki yānti nnibiyaamu kaa tó Unimbɔtee. ³Ti-kɔkɔ mun nín péé bí mín ní doooyee, ki nóó timbi ti-ba nín là puee ní ki ɔ́aán min ní ti-pɔbiliŋ nì ti-landɔkɔi fáatèe. Ti nín nín bí miɔyee, Unimbɔti tafadaaldi nín dō ki cí-ti kii an nín dō ki cí bin béeyee puee ní.

⁴Ama, Unimbɔti sūn binib saai tikpil. U-neeŋkpaandi din u cáá ti-puee yānti, ⁵nì min kɔkɔ ti nín bí ɔ́kúmin ti-kpitii puee, u fātii tī-ti dimaŋfal ti nín kpáfi nì Yeesu Kriisitooyee. An sá u-ɔnti pu ní ni ká difiil. ⁶Ti nì Kriisitoo nín ɔ́ ubaantee pu ní Unimbɔti fikiti ti nì u, ki yānti ti nì u ká yilpu. ⁷U dī Yeesu Kriisitoo pu ní ki ɔ́-ti tiŋan gbanti, kí dākā bin làá dāá dāā boonee u-ɔnti nín wíikí ki jítíìn tikɔkɔ puee. ⁸Di sá yii Unimbɔti ɔnti pu nì ni nín fōō Kriisitoo ki kííyee pu ní ni ká difiil. Difiil gbantee, naa ɔ́ tiba ní ki ká-dì, u pú-ni-dì faalaa ní. ⁹An kaa tí sá ditundi pu, ní ubɔ ní nín cáá gá u-bindi. ¹⁰Kun puee ti sá Unimbɔti wannaaŋkaati ní. Ti nín ɔ́ ubaanti nì Yeesu Kriisitooyee ní u fātii náaŋ-ti mpɔm, tí ɔ́mā kí nín tūn atummɔnti ɔnti u nín bónti ki yóòn tí nín tūnee.

Yeesu Kriisitoo puee, ti ɔ́ ubaanti

¹¹An puee, ní téetímaan doooyee ni nín nín bí miɔyee. Naa sá Juuda yab maaliŋun, nimbi ní Juuda yab bin gífi akpancanee yíi yii bin kaa gífée. (Ama digiil gbantee, an sá kudaanɔɔ kun unil péé ɔ́aán u-wunti pu fámeé ní.) ¹²Téetímaan yii, nyunti gbantee, naa nín dáá nyí Kriisitoo, ni nín sá binicambi ní. Naa nín sá Isirayeel

tindambiyaamu. Unimbɔti nín nín ɔ́ mpèé nì u-yab ki pōoŋ-bi dipoondee, ni nín kpá poon. Ni nín bí duulinyan kaa nyí Unimbɔti, kaa cótí tiba mun pu. ¹³Ama nimbi bin nín dátíìn-uee, kɔŋkɔnnee ni nì Yeesu Kriisitoo nín ɔ́ ubaantee, ni sūtíìn ki pīl-u Kriisitoo kúm pu. ¹⁴Di sá yii ún Kriisitoo di sá timbi gbansɔŋfiŋu. Ún di yānti Juuda yab nì bin kaa sá Juuda yabee kpánti dinibubaantiil. Di sá yii kináŋ nín pītí ti-kansikin kii digundee, ní u dū u-maŋfal ki tī ki wī digundee. ¹⁵U kpītí Juuda yab marab nì tin bi nín péé ɔ́aáŋee kɔkɔ. Ti nì u nín ɔ́ ubaantee pu ní u dū anibul alee ki ɔ́ dinibubaantiil din sá dipɔndee, ní ki cááŋ-ti ɔ́gbansɔŋfi. ¹⁶Kriisitoo kúm ndɔpantikaa pu di kúnti kináŋ, ki cānti Juuda yab nì bin kaa sá Juuda yabee kpánti tiwumbaantiil, bi nì Unimbɔti mɔkɔkɔ. ¹⁷U dómíin duulinyan ki sōoŋ dipɔɔsɔŋkil bɔti ki tī nimbi bin kaa sá Juuda yab ki dátíìn Unimbɔtee, nì timbi bin sá Juuda yab ki pīlīn-uee munⁱ. ¹⁸Di sá yii Kriisitoo pu ní timbi bin sá Juuda yabee nì nimbi bin kaa sée kɔkɔ ɔ́n kí bà ti-Baa Unimbɔti nì u-Fam mbaantiim tūtuntam pu.

¹⁹Mín puee naa ti sá binicambi, kaa ti sá bin nyánni laabee. Ni kpánti ntindambiyaamu kii bin sá Unimbɔti yabee nín sá puee ní, ní ki sá Unimbɔti dicaŋkun yab. ²⁰Ni sá kudii ní, ní kudiiyee nín tókó ataŋkpee ɔnti puee di sá Yeesu Kriisitoo kpambaliŋ nì Unimbɔti bɔnaati-liibi, ní Yeesu sá ditanɔkpal din yí

kudiiyee pɔŋɔyee. ²¹Ún di yì-ti ní kudiiyee yú ki pōō ní ki wīntí ki jóm ki kpánti circir diiku ti-Dindaan pu. ²²Ni nì Yeesu Kriisitoo nín ɔ́ ubaantee puee, nimbi nì timbi di kpáfi ki ɔ́ kii kudii kun ni Unimbɔti kòd kí dūú dī u-Fam puee.

Pɔɔl tundi bin kaa nyí Unimbɔtee cee

3 ¹An puee, man Pɔɔl bí ki mèé Unimbɔti. M sá Yeesu Kriisitoo sarkadaanɔɔw ki tūn ditundi ki tì nimbi bin kaa sá Juuda yabee. ²Ni nyí yii Unimbɔti ɔ́-mi tiŋan ki tī-mi ditundi m tō kí tī-ni. ³Unimbɔti bīiti tibɔbalkaal tin nín bí doooyee pu, ki dākā-mi ní m béé. Tíŋ ní m ɔ́mān-ni nì anyɔɔɔbunɔkaanɔkaa nee. ⁴Ni yaa bí kàaŋ tin m ɔ́mān nee, ni làá ká yii m béé Kriisitoo bɔti tin nín bí dibalinee. ⁵Doooyee, Unimbɔti kaa nín nyánti an bɔtee ki dākā binib. Kɔŋkɔnnee u dī u-Fam pu ki yānti u-circir kpambaliŋ nì u-bɔnaatiliibi bēè-ti. ⁶Tíŋ di sá tigaajati tin Unimbɔti tì Juuda yabee. Ni mun làá fōō-ti, ni nì Juuda yab kɔkɔ kpánti unibaanti ní. Unimbɔti nín pōoŋ tin kí tī bin sá Yeesu Kriisitoo yabee, u làá tī ni mun kudɔŋu, Tibɔmɔntiil tin ni fōō ki kííyee pu.

⁷Unimbɔti ɔ́-mi tiŋan ki tī-mi ditundi din sá m nín sōoŋ Tibɔmɔntiil ki tì binibee. Nì u-pɔŋɔu ní u ɔ́ mín. ⁸Unimbɔti yab kɔkɔ kansikinee, man di sá bin sá ɔ́waamuee waaki. Nì mín kɔkɔee, Unimbɔti pú-mi diyimɔɔl

^d 1.20 Kpèè Ilan 110.1.

^{ee} 1.21 Kpèè Kool 1.16.

^f 1.22 Kpèè Ilan 8.7.

^g 1.23 Dūú ɔ́mānti nì Kool 1.19.

^{gb} 2.2 arasiniibi bɔtiu: an dākā yii Sitaan.

ⁱ 2.17 Dūú ɔ́mānti nì Yees 57.19.

^j 3.8 Dūú ɔ́mānti nì 1 Kora 15.9.

m sòòn nì bin kaa sá Juuda yabee Kriisitoo gaajati tin sá tikpaŋkpaandi, kaa cáá dikúntilee bɔti. ⁹U pú-mi diyimɔɔl m dákà binib n bée tin Unimbɔti nìn lēē kí gá an nìn dáá bál u-ni dooooyee. Unimbɔti un náan tikɔkɔee di dū-ti ki bál áli ki dāa sāa nyunti gɔn bí nee^k. ¹⁰Ama kɔŋkɔnnee Unimbɔti yānti Kriisitoo nikitil puee, ituun nì bin kɔkɔ sá bipɔndambi^{kp} ki bí yilpuee bée Unimbɔti ciŋyi nín wīikí ki bí tɔbin puee. ¹¹Mín ní u dī ti-Dindaan Yeesu Kriisitoo pu ki gá kii dooooyee u nín kaa nìn dáá náan duulinya ki lēē yii u làá dáá gá miŋyee. ¹²Ti nín fōo Yeesu Kriisitoo ki kíf ti nì u gá ubaantee puee, ti gūh kí sūtí kí píl Unimbɔti sɔkɔmii nì dimákal poon. ¹³Mín puee, m mēe-ni yii m nín bíi jīh falaa ni-puee, ni-wunti n taa yɔtī. M-falaauee sá-ni tinyool ní.

Yeesu Kriisitoo neendi

¹⁴An pu ní m gbàantí ti-Baa Unimbɔti nimbiin ki mēe ni-pu. ¹⁵Ūh cee ní bin bí yilpuee nì bin bí taapuee kíh ki nyí kubaatiu. ¹⁶Ūh di sá tinyooldaan ki cáá tikɔkɔ, an puee ní m mēe-u án nín làá gá pu u-Fam n tī-ni mpɔn tikpil ni-pɔbilinginee. ¹⁷M gítí mēe-u yii Kriisitoo n nín bí ni-pɔbilingin, kun puee ni fōo ki kíf. M mēe-u yii ú yāntí ní nín néen tɔb kí báan inyaan, kí nín yú ki pɔɔ, ¹⁸ní ni nì Unimbɔti yab kɔkɔ n gma kí ká mpɔn kí gbíl Kriisitoo neendi nín

lālim ki gbí ilaan kɔkɔ puee. ¹⁹Ni min kɔkɔ u-neendi wīikí tikpil ki jítih unil nín gūh kí gbíl miŋyee, m mēe-u yii ú yāntí ní bée, án nín làá gá pu tin kɔkɔ bí Unimbɔtinee n nín bí ni mun nee.

²⁰Ūh Unimbɔti di gūh nì u-pɔŋgɔ gɔn bí ti-ni ki tūh ditundee, kí gá tikɔkɔ án jítih min ti mēe-uee nì min ti dākafēe pu. ²¹Yeesu Kriisitoo puee, Kriisitoo Nikitil n tī Unimbɔti tinyool nyunti kamaa kí nín pēe cáá cá jaanjaan! Ameeni.

Tí gámaan ubaanti

4 ¹An puee, man Pɔɔl un bí sarkan m nín nóo ti-Dindaanee puee, m mēe-ni yii ní nín bí mbimbim min poon Unimbɔti yíh-ni ní nín bée. ²Ní nín sintih ni-ba taapu kí nín mɔ, kí nín cáá kimɔtii tɔb pu, kí nín gúbmaan tɔb nì dineendi poon. ³Ní pɔɔh ni-ba kí nín gúb nnyɔppee gɔn Unimbɔti Fam tī-nee, gɔbansɔŋfi n nín bí ni-kansikin ní gá ubaanti. ⁴Yeesu wunti sá tibaantiil^l ní, ní Unimbɔti Fam mun sá mbaantiim. Mín ní ti-kɔkɔ máká kuwambaantiu kun pu Unimbɔti yíh-nee. ⁵Ti-kɔkɔ Dindaan sá ubaanti, ní ti-fookiiu sá ubaanti, ní Unimbɔti nyim fáltam sá mbaantiim. ⁶Unimbɔti sá ubaanti, ki sá tikɔkɔ Baa, ki tɔkɔ tikɔkɔ pu, ki dī tikɔkɔ pu ki tūh u-tundi ní ki bí tikɔkɔn.

⁷Un sá kamaa fōo dipɔl kii Kriisitoo nín tī-u puee. ⁸Kii an nín gman Unimbɔti gbɔŋku poon puee yii:

«U nín jóm yilpuee,
u kpáan iyumbu
ní ki pú binib apɔl^m.»

⁹Mimnee, dinyɔɔbundi din lī yii: «U jóm yilpuee» là kí lì yii ba dee? An taapu di sá yii u nìn dáá sintih taapu doo nee ní. ¹⁰Yeesu Kriisitoo un sintih taapu dooyee, ūh ubaantee di tí jóm yilpu fɔŋŋŋ kí gbí duulinya kɔkɔn. ¹¹Ūh di yákatí atuun ki tī u-nib, biba n nín sá u-kpambaling, biba n nín sá Unimbɔti bɔnaatiliibi, biba n nín yíh ki sòòn Yeesu Bɔmɔntiiti, biba n nín sá u-nikitih kpootiliibi ní biba mun n nín sá Unimbɔti bɔti dākaliibiⁿ. ¹²U yákatí atuun mín ki tī Unimbɔti nib n gma kí tɔ Unimbɔti tundi mmɔntiim án nín làá gá pu Kriisitoo wuntee n nín cá nyɔkɔpuee ní. ¹³Mín di làá yāntí ti-kɔkɔ n kpántí ubaanti ti nín fōo Unimbɔti Jipɔn Yeesu Kriisitoo ki kíyee pu, ní kí bēe-u mbaamɔm. Mimnee, ti cíkití Unimbɔti bɔtin ní kí kpántí biniŋmambi, kii Kriisitoo u-ba nín bí puee. ¹⁴Ŋyunti gbantee, taa ti sá kii campɔntibee biŋmatinliibi cáá bi-bɔti ki gmatih-ti kii nnyim nì kubuŋu nín téekí buŋalimbu pu bu yíh ajan kɔkɔ puee. ¹⁵Ama ti máan kí nín cáá dineendi ki sòòn Yeesu bɔti nì ibaamɔn, kí nín wíntí kí tin gmantih Kriisitoo un sá u-nikitil yilee. ¹⁶Ūh di kpáfi u-nikitil din sá u-wuntee, bi gá ubaanti, kii unil wunti jaŋŋi nín kpáfi ki nɔb tɔb pu

puee. Ajan kɔkɔ yaa tūh ŋi-tundi nín sá puee, tiwun wíntí ní tiŋan. Mín ní dineendi yaa bí Kriisitoo nikitil kansikinee, dī cá nyɔkɔpu ní tiŋan.

Kriisitoo yab bí dimaŋfapɔndin

¹⁷Tibɔti tin m làá sòòn nì ni nee, ti-Dindaan nyɔkɔpu ní m làá sòòn-ti. Ni-bimbim n taa nín bí kii bin kaa nyí Unimbɔtee nín bí puee. Bín nóo bi-landɔkɔkulimii ní. ¹⁸Bi-pɔbiling nín gbifi baa nyí nnimbɔtisaneer pu ní bi dáá bí dibɔmbɔndin ki lánti dimaŋfal din Unimbɔti tīyee. ¹⁹Baa nyí icoo, ki dū bi-ba ki tī atuŋkpiti ní ki gáan tijɔkɔndi kɔkɔ nì ti-bulifi ki cá, kaa gbèenti.

²⁰Nimbee, kaa sá mín ní bi dākā-ni ní bēe Kriisitoo. ²¹Ni lafun gbíl tikɔkɔ u-pu, ní bi dākā-ni ni bēe ibaamɔn in bí Yeesunee. ²²An puee, fámaan ni-bimbim min kaa gānee, min cāabih-ni nnimbɔtaataam ki bíil-nee. ²³Ní yāntí Unimbɔti n kpántí ni-pɔbiling nì ni-landɔkɔi mpɔm. ²⁴Ní nín nóomaan mbimbipɔm min Unimbɔti náan kí nántih u-yam^{ny} min sá deedeer nì circir ki nyánni ibaamɔnnee.

²⁵An puee, ní fá inyimɔn. Báa gma n sòòn u-juti ibaamɔn^ŋ, kun puee ti-kɔkɔ kpáfi ki gá tiwumbaantiil ní. ²⁶Ni yaa fōo diŋuulee, ní nín nyí nì ni-ba kí taa kó ikpitin^{ŋm}, kí taa nín díki diŋuul mín áli kunyeeu n tin mɔ. ²⁷Ní taa pɔmaan Sitaan nsan. ²⁸Un nìn sá unaayuuyee n

^k 3.9 Dūú gmantí nì Room 16.25-26.

^{kp} 3.10 Kool 1.16.

^l 4.4 wunti sá tibaantiil: dūú gmantí nì 2.16, Room 12.5, 1 Kora 12.12.

^m 4.8 Kpèè Ilan 68.19.

ⁿ 4.11 Dūú gmantí nì 1 Kora 12.28.

^{ny} 4.24 Dūú gmantí nì Diny 1.26-27.

^ŋ 4.25 Kpèè Saka 8.16.

^{ŋm} 4.26 Ilan 4.5.

taa ti yò. Ú pɔ̀wòh u-ba kí t̄ ditundi min máaṅee kí kpíih̄ u-ba kí ká kí t̄utuṅ uwɔ̀fi. ²⁹Tibɔ̀kp̄itil̄ n̄ taa n̄n̄ nyēē ni-nyɔ̀mmun, ama ni yaa làá sòoṅee, n̄n̄ sòom̄maan tin làá t̄utuṅ bin f̄ō Yeesu ki kíyee n̄ cù nyɔ̀kɔ̀pu, kí k̄et̄i bin bí ki p̄l̄if̄ee mun. ³⁰Ní taa k̄òh̄ Unimbɔ̀ti Fam kunimbaau^{oo}, u-Famee ní u d̄uu dáaṅ-ni ki s̄iṅ̄ yii ḡwiin ḡubɔ̀ d̄oòṅ u làá d̄áá f̄i-ni kí líi k̄ɔ̀k̄ɔ̀. ³¹Ní nyānt̄iimaan ni-kansikin ntuntun n̄ kināḡ n̄ diḡuul t̄ɔ̀b pu, n̄ kujaau, n̄ t̄ɔ̀b boon disambiil, kí k̄unt̄iimaan n̄toom n̄ mi-yalii k̄ɔ̀k̄ɔ̀. ³²Ama n̄n̄ s̄amaan binim̄ɔ̀nt̄iibi, kí n̄n̄ s̄ūh̄ t̄ɔ̀b saai, kí n̄n̄ p̄ūh̄ t̄ɔ̀b kp̄itii, kii Kriis̄itoo puee, Unimbɔ̀ti n̄n̄ d̄u ni mun kp̄itii ki p̄u-ni puee^ɔ.

Binib bin bí ḡwalifi poonee bimbim

5 ¹Ni n̄n̄ s̄á Unimbɔ̀ti biyaamu mun u n̄eeṅee puee, n̄n̄ bímaan kii ūh̄ n̄n̄ bí puee^p. ²Ní n̄n̄ ḡaaṅmaan tik̄ɔ̀k̄ɔ̀ n̄ dineendi poon, kii Kriis̄itoo n̄n̄ n̄eeṅ-ti pu, ki d̄u u-ba ki ḡá saraa ki t̄i Unimbɔ̀ti ti-pu u-saraauee fáat̄i Unimbɔ̀tee^r.

³Kɔ̀ḡk̄ɔ̀n̄nee ni s̄á Unimbɔ̀ti yab ní, an puee, an yaa s̄á tilaakpaal n̄ tin k̄ɔ̀k̄ɔ̀ p̄ee s̄á dij̄ɔ̀k̄ɔ̀nt̄undi n̄ nnimb̄itaataamee, bí taa ḡb̄il̄ an ɔ̀ti pu ḡba ni-kansikin. ⁴An kaa ḡāñ ní n̄n̄ s̄oòh̄ anȳɔ̀ɔ̀bun̄kp̄il̄ n̄ tibɔ̀fan n̄ icoo ɔ̀ti, ama an ḡāñ

yii ní n̄n̄ p̄àk̄à Unimbɔ̀ti ní. ⁵Ní n̄n̄ nyí yii bin ḡaaṅ tilaakpaal n̄ tin p̄ee s̄á dij̄ɔ̀k̄ɔ̀nt̄undee, n̄ bin cáá nnimb̄itaataamee: kun puee nnimb̄itaataam s̄á kii iwaatootee ní. An nibee k̄ɔ̀k̄ɔ̀ kaa làá d̄áá k̄ó Kriis̄itoo n̄ Unimbɔ̀ti Beelin.

⁶Ní taa yānt̄i b̄áá ubɔ̀ n̄ d̄u tibɔ̀fan kí ḡm̄atiṅ-ni. An tuḡkp̄itiḡ pu ní Unimbɔ̀ti làá d̄áá f̄ō diḡuul bin kaa t̄ɔ̀-uee pu. ⁷An puee, ní taa c̄eeṅ bi-ni. ⁸Doooyee, ni n̄n̄ dáá bí dibɔ̀mb̄ɔ̀ndin ní, ama k̄ɔ̀ḡk̄ɔ̀n̄nee ni k̄ó ḡwalifin, kun puee ni kp̄ánt̄i ti-Dindaan yab^s. M̄iṅ puee ni-bimbim n̄ n̄n̄ bí kii bin bí ḡwalifinee bimbim n̄n̄ bí puee. ⁹Kun puee ḡwalifi^t n̄n̄ t̄i t̄iḡyee di s̄á tiḡan kamaa n̄ deedeede n̄ ibaam̄ɔ̀n. ¹⁰P̄ɔ̀w̄m̄maan ni-ba kí b̄ee min fáat̄i ti-Dindaanee. ¹¹Ní taa d̄u ni-ba kí c̄eeṅ bin s̄á dibɔ̀mb̄ɔ̀ndi^u yab ki t̄ūh̄ atuun ḡin kaa cáá ipaatee poon, ama ní nyānt̄i bi-tuḡkp̄itiḡ mpaampiin pu. ¹²An cáá icoo ḡba tí s̄oòh̄ bi n̄n̄ ḡaaṅ tin dibalinee. ¹³Bi yaa nyānt̄i tin bi ḡaaṅee mpaampiin puee, ní ni b̄eet̄i tin ní an baasii s̄ee. ¹⁴Kun puee tin k̄ɔ̀k̄ɔ̀ nyāṅ ḡwalifinee ní bi w̄á, an pu ní an l̄i yii:

«Sii un ḡeeṅee, f̄int̄i, f̄int̄i bitaḡkp̄iibi kansikin Kriis̄itoo n̄ ḡm̄int̄i-si.»

¹⁵An puee, ní n̄n̄ nyí n̄ ni-ba kí taa f̄ō bin kaa nyí t̄ibee bimbim, ama ní n̄n̄ s̄á binib bin cáá iciinee.

¹⁶Ní taa n̄n̄ b̄iíl̄ iyunti kun puee, iyunti in poon ti bí nee, ikpiti w̄iṅ̄ tikp̄il̄. ¹⁷Ní taa n̄n̄ s̄á bigbaambi, ama b̄eeṅmaan ti-Dindaan n̄n̄ là n̄n̄ ḡaaṅ miḡyee.

¹⁸Ní taa n̄n̄ nyù idafi ki ḡb̄eē, kun puee an di b̄iíl̄ unil, ama ní n̄n̄ ḡb̄eēmaan Unimbɔ̀ti Fam. ¹⁹Ní n̄n̄ ḡà ni-kansikin ilan in bí Inyɔ̀ḡki laḡyi ḡbɔ̀ḡk̄unee n̄ Kriis̄itoo n̄ikitil laḡyi, n̄ ilan in Unimbɔ̀ti Fam t̄i-nee, kí n̄n̄ cáamaan an laḡyi ki ḡà ki t̄i ti-Dindaan, kí n̄n̄ nyɔ̀ḡk̄i-u n̄ ni-p̄ɔ̀biliḡ k̄ɔ̀k̄ɔ̀^w. ²⁰Níṅ j̄aaṅmaan ti-Baa Unimbɔ̀ti ti-Dindaan Yeesu Kriis̄itoo yindi pu ḡyunti kamaa n̄ tik̄ɔ̀k̄ɔ̀ pu.

Binimpoobi n̄ bi-calib ɔ̀ti

²¹Nimbi bin t̄ó Kriis̄itoooyee, s̄int̄i-maan ni-ba taapu kí t̄i man t̄ɔ̀b.

²²Nimbi binimpoobee, s̄int̄i-maan ni-ba taapu kí t̄i ni-calib kii ni n̄n̄ f̄aḡk̄i ti-Dindaan puee. ²³Kun puee uninja di s̄á unimpu yidaaḡwu, kii Kriis̄itoo n̄n̄ s̄á uyidaan ki s̄á Ufiil ki t̄i u-n̄ikitil din s̄á u-wuntee puee. ²⁴M̄iṅ puee, binimpoobi máaṅ kí s̄int̄i bi-ba taapu tik̄ɔ̀k̄ɔ̀ poon kí t̄i bi-calib, kii Kriis̄itoo n̄ikitil n̄n̄ s̄int̄i di-ba ki t̄i-u puee.

²⁵Nimbi bininjabee, n̄n̄ n̄eeṅ-maan ni-nimpoobi, kii Kriis̄itoo n̄n̄ n̄eeṅ u-n̄ikitil pu ki kp̄i di-puee. ²⁶U ḡá m̄iṅ u-n̄ikitil n̄ n̄n̄ bí circir ní, di s̄á u f̄ul̄-bi n̄nyim^y ní ki d̄u u-nyɔ̀ɔ̀bundi ki ḡaḡk̄i-bi. ²⁷Di s̄á yii u ḡant̄i-bi bí dáaṅ Unimbɔ̀ti nimbiin

n̄ kunyaanḡu, kí n̄n̄ j̄òh̄ p̄ɔ̀lp̄ɔ̀l kí n̄n̄ bí circir, bí taa ká bi-pu tiba. ²⁸M̄iṅ mbaantiim ní bininjab mun máaṅ kí n̄n̄ n̄eeṅ bi-nimpoobi kii bi n̄n̄ n̄eeṅ bíh̄ bi-ba wunti puee. Un yaa n̄eeṅ u-nimpuuee n̄eeṅ u-ba dee. ²⁹Kun puee ubɔ̀ kaa bí ki ná u-ba wunti, ama u kp̄iint̄i-t̄i, ní ki kp̄eē-t̄i tiḡan, kii Kriis̄itoo n̄n̄ kp̄eē u-n̄ikitil puee. ³⁰Di s̄á yii ti-k̄ɔ̀k̄ɔ̀ t̄úkú u-wunti pu ní, ³¹kii an n̄n̄ ḡm̄ān Unimbɔ̀ti ḡbɔ̀ḡku poon puee yii: «An pu ní uninja d̄aa nyēē u-baa n̄ u-na cee, ní u n̄ u-nimpuu n̄ n̄n̄ kíh̄ ki bí, ní bi-liitilee n̄ kp̄ánt̄i unibaanti^a.» ³²An s̄á tibɔ̀kpaandi ní dijandi nee d̄àk̄à-ti. M̄ làá t̄úkú-ni yii an s̄oòh̄ Kriis̄itoo n̄ u-n̄ikitil pu ní. ³³Ama tin kíṅee di s̄á yii nimbee, b̄áá ḡma n̄ n̄n̄ n̄eeṅ u-nimpuu kii ūh̄ u-bee, ní unimpu mun n̄ n̄n̄ t̄ó u-cal.

Bibaatiibi n̄ bi-biyaamu ɔ̀ti

6 ¹Mbiyaamu, ni n̄n̄ s̄á ti-Dindaan yabee puee, ní n̄n̄ t̄ó ni-baabi n̄ ni-nab, kun puee m̄iṅ di ḡāñ. ²Unimbɔ̀ti marau l̄i yii: «Á n̄n̄ t̄ó a-baa n̄ a-na.» Úh̄ di s̄á marapeepeekaa un pu Unimbɔ̀ti k̄ut̄i dipoondee, ³yii: «Sii un yaa t̄ó a-baa n̄ a-nee, a làá ká dip̄ɔ̀ɔ̀ɔ̀ḡkil ki làá k̄al̄ kitiḡ pu kí ȳunt̄i^b.»

⁴Nimbi bibaatiibee, ní taa n̄n̄ k̄ònt̄i ni-biyaamu aḡuu, ama n̄n̄ ḡúbmaan-mu, kí n̄n̄ d̄àk̄à-mu, ki s̄aḡk̄i-mu kii ti-Dindaan n̄n̄ d̄àk̄à miḡyee.

^{oo} 4.30 D̄uṅ ḡm̄ant̄i n̄ Yees 63.10.

^ɔ 4.32 D̄uṅ ḡm̄ant̄i n̄ Maat 6.12,14.

^p 5.1 D̄uṅ ḡm̄ant̄i n̄ Akoo 19.2, Maat 5.48.

^r 5.2 D̄uṅ ḡm̄ant̄i n̄ Disa 29.18.

^s 5.8 D̄uṅ ḡm̄ant̄i n̄ Yees 60.1-3.

^t 5.9 D̄uṅ ḡm̄ant̄i n̄ Gala 5.22.

^u 5.11 D̄uṅ ḡm̄ant̄i n̄ Room 13.12.

^w 5.19 D̄uṅ ḡm̄ant̄i n̄ Ilan 33.1-3.

^y 5.26 D̄uṅ ḡm̄ant̄i n̄ Tiiti 3.5.

^a 5.31 Kp̄eē Diny 2.24.

^b 6.3 B. 2-3: Disa 20.12, Ditee 5.16.

Iyumbu nì i-dindambi b̄oti

⁵Nimbi iyumbuee, n̄n̄ t̄o⁵maan ni-dindambi n̄n̄ ni-p̄obilij̄ k̄ok̄o k̄i n̄n̄ f̄a⁵ŋk̄i-bi. Ni yaa ŋaa⁵ mimmee, ni t̄o⁵ Kriisitoo dee. ⁶An kaa s̄a bi yaa b̄ee ŋmaniŋma n̄i n̄i n̄n̄ t̄u⁵n̄ atuun, b̄i w̄al̄ k̄i p̄ak̄a-ni. Ama ni n̄n̄ s̄a Kriisitoo yumbuyee puee, n̄i n̄n̄ ŋaa⁵ min f̄aat̄i Unimb̄otee n̄i dip̄obil̄ diba. ⁷N̄i t̄o⁵maan ditundi m̄i⁵n̄ mbaantiim k̄i t̄i⁵ ni-dindambi kii ti-Dindaan u-ba n̄i ni t̄u⁵n̄ ki t̄i⁵yee, an taa n̄n̄ s̄a kii binib̄ n̄i ni t̄u⁵n̄ ki t̄i⁵yee. ⁸N̄i n̄n̄ nȳi yii uyumbu⁵oo, un̄ ȳi u-beeyaaa, ti-Dindaan l̄aa d̄aa p̄a b̄aa ŋma tumm̄ontij̄ ŋin u ŋee paati n̄i.

⁹Nimbi iyumbu dindambee, ni mun̄ n̄i n̄n̄ ŋaa⁵m̄maan ni-yumbui t̄i⁵jan mbaantiim k̄i taa n̄n̄ ȳont̄i i-p̄obilij̄. N̄i n̄n̄ nȳi yii nimbi n̄i ni-yumbuuyee, ni-k̄ok̄o kpiliu s̄a ubaanti n̄i ki b̄i yilpu, ūn̄ kaa ḡant̄i binib̄^c.

Tijanjanwan tin Unimb̄oti t̄i⁵yee

¹⁰Tib̄ojoolkaal tin m̄ l̄aa d̄u⁵ k̄aa⁵n̄-nee s̄ee: n̄i f̄o⁵maan ti-Dindaan p̄a⁵ŋk̄pa⁵ŋu k̄i p̄o⁵ki. ¹¹N̄i d̄u⁵ tijanjanwan tin k̄ok̄o Unimb̄oti t̄i⁵yee k̄i p̄ee⁵n̄ k̄i ŋm̄a k̄i s̄i⁵l̄ deede ŋyunti ŋun Sitaan yaa ȳi⁵ki⁵ ni-pu n̄i u-k̄i⁵ltamee. ¹²Kun puee an kaa s̄a ti l̄aa j̄a⁵n̄ binib̄ n̄i, an s̄a ti n̄i arasiniibi n̄i bi-b̄otiibi, n̄i bin̄ k̄ok̄o j̄i⁵n̄ abee dib̄omb̄ondin, duulinyan dooyee, n̄i arasiniibi bin̄ b̄i kutaa puee n̄i ti l̄aa j̄a⁵n̄. ¹³An puee, f̄o⁵maan tijanjanwan tin k̄ok̄o Unimb̄oti

t̄i⁵yee, an̄ n̄n̄ l̄aa ŋa pu n̄i an yaa l̄aa p̄il̄ k̄i p̄o⁵ke⁵, n̄i ŋm̄a k̄i ȳil̄ k̄i j̄a k̄i p̄o⁵ke⁵. Ni yaa j̄a⁵n̄ k̄i p̄o⁵ke⁵, n̄i n̄i b̄aa⁵n̄ k̄i ȳil̄.

Sooja n̄i u-janjanwanti (6.13)

¹⁴An puee n̄i b̄ont̄i ni-ba k̄i d̄u⁵ ibaam̄on in s̄a-ni dambalee k̄i gb̄i⁵n̄ ni-cammu, ni-deedeu n̄i n̄n̄ s̄a-ni dijanjab̄okutil n̄i d̄u⁵ p̄ee⁵n̄. ¹⁵Difa⁵ŋiil̄ din̄ ni cáa k̄i s̄o⁵n̄ Tib̄om̄ontiil̄ tin t̄i⁵ binib̄ ŋgbans̄ŋfee n̄i n̄n̄ s̄a-ni anaataka n̄i t̄ak̄a. ¹⁶Ni-fookiiu un̄ ni cáa Unimb̄oti puee n̄i n̄n̄ s̄a-ni digbamp̄ool n̄i d̄u⁵ gb̄int̄i Sitaan ukpiti pi⁵nȳi in u t̄o⁵n̄ i s̄a ŋŋmee. ¹⁷N̄i f̄o⁵ difiil̄ d̄i n̄n̄ s̄a-ni kijanjanwanti n̄i cíki⁵n̄, k̄i ȳo⁵m̄maan kit̄aataajiki

Tib̄ojoolkaal n̄i ijaam

kin Unimb̄oti Fam t̄i⁵yee mun̄, an d̄ak̄a yii Unimb̄oti nȳo⁵bundi^d. ¹⁸N̄i n̄n̄ m̄ee⁵maan k̄i taa gb̄ee⁵n̄. N̄i ȳant̄i Circir Fam n̄i kp̄o⁵t̄i-ni ni-wimmeem n̄i tin k̄ok̄o ni b̄alif̄ee poon. N̄i f̄int̄i-maan an b̄oti pu, k̄i n̄n̄ m̄ee⁵maan múl̄mul̄ k̄i t̄i⁵ Kriisitoo yab̄ k̄ok̄o. ¹⁹M̄ee⁵maan Unimb̄oti ma mun̄ pu, ú t̄i⁵-mi tib̄oti tin m̄aa⁵n̄ m̄ s̄o⁵ŋee, m̄ ŋm̄a k̄i s̄o⁵n̄ Tib̄om̄ontiil̄ tin n̄n̄ b̄i dibalinee n̄i tininjati. ²⁰N̄i min k̄ok̄o m̄ b̄i sarka poonee, man d̄i s̄a un Yeesu Kriisitoo t̄u⁵n̄n̄i, m̄ n̄n̄ s̄o⁵n̄ Tib̄om̄ontiil̄ gbantee. An puee n̄i m̄ee⁵ Unimb̄oti, an̄ n̄n̄ l̄aa ŋa pu m̄ s̄o⁵n̄-ti ti-pú n̄i tininjatee.

^d 6.17 B. 14: d̄u⁵ ŋm̄ant̄i n̄i Yees 11.5, 59.17. - B. 15: d̄u⁵ ŋm̄ant̄i n̄i Yees 52.7.

- B. 16: d̄u⁵ ŋm̄ant̄i n̄i Maat 6.13, Yoow 17.15. - B. 17: d̄u⁵ ŋm̄ant̄i n̄i Yees 59.17, 49.2.

^{ee} 6.21 Tiisiiki: kp̄ee Atuun 20.4.

²¹Ti-nabineen̄kaaki Tiisiiki^{ee}, un̄ t̄u⁵n̄ ti-Dindaan tundi n̄i ibaam̄onee, l̄aa m̄aa⁵fi-ni min n̄i m̄ b̄i dooyee, n̄i ŋm̄a k̄i b̄ee tin k̄ok̄o m̄ b̄i doo k̄i ŋaa⁵nee. ²²Kun pu m̄ d̄u⁵-u k̄i t̄u⁵n̄n̄i ni-ceeyee di s̄a n̄i ŋm̄a k̄i b̄ee tin poon ti b̄ee, ú kp̄aa⁵ t̄i⁵-ni kunyannyaau. ²³Ti-Baa Unimb̄oti n̄i ti-Dindaan Yeesu Kriisitoo n̄i t̄i⁵ nnabiyaamu k̄ok̄o ŋgbans̄ŋfi, k̄i ȳant̄i b̄i n̄n̄ n̄ee⁵n̄ t̄ob̄, k̄i n̄n̄ gb̄int̄i cáa fookii Unimb̄oti pu. ²⁴Unimb̄oti ŋanti n̄i n̄n̄ b̄i bin̄ k̄ok̄o cáa ti-Dindaan Yeesu Kriisitoo pu dineendi kaa gb̄ent̄ee pu.

^c 6.9 D̄u⁵ ŋm̄ant̄i n̄i Ditee 10.17.